

Dankwoord

I am grateful to Christopher Fraser-Jenkins (Bridgend, GB) for the revision he made of the *Dryopteris*-specimens in my collection and for the two exciting excursions we made in the neighbourhood of Diest in 1987, Prof. R. Viane (Gent) wees me op belangrijke recente literatuur.

Opricht

Opgedragen aan Prof. V. Westhoff (Groesbeek, NL) bij zijn 80e verjaardag.

Literatuur

- LAMBINON J., DE LANGHE J.-L., DELVOSALLE L. & DUVIGNEAUD J. (et coll.) (1993 ['1992']) – Nouvelle flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des régions voisines. Ptéridophytes et Spermatophytes. Vierde druk. Patrimonium Nationale Plantentuin van België. Meise: CXX + 1092 p.
- LAMBINON J. (et coll.) (1994) – Notes taxonomiques, nomenclaturales et chorologiques relatives à la quatrième édition de la 'Nouvelle Flore' de Belgique et des régions voisines. 1. Introduction. Données taxonomiques et nomenclaturales. *Dumortiera* **55-57**: 62-95.
- LAWALRÉE A. (1963) – Les données acquises sur la distribution en Belgique de *Dryopteris x tavelii* Rothm. *Bull. Jard. Bot. Etat. Bruxelles* **33**: 503-510.
- LEURQUIN J. (1996) – *Dryopteris affinis* (Lowe) Fraser-Jenkins et ses sous-espèces (Dryopteridaceae, Pteridophyta). *Natura Mosana* **49**: 143-147.
- VANNEROM H. (1959) – *Dryopteris tavelii* Roth. in Limburg. *Natura Limburg* **16**: 353-355.
- VANNEROM H. (1964a) – *Dryopteris tavelii* Rothm. in het Belgische gedeelte van het Kempense en Vlaamse district. *Gorteria* **2**: 48.
- VANNEROM H. (1964b) – Verspreiding van de Limburgse Pteridophyta. *Natura Limburg* **35**: 785-791.
- VANNEROM H. (1973) – Verspreidingskaartjes van de Limburgse Pteridophyta. *Natura Limburg* **71**: 492-507.
- WIDÉN C.J., FRASER-JENKINS C., REICHSTEIN T., GIBBY M. & SARVELA J. (1996) – Phloroglucinol derivatives in *Dryopteris* sect. *Fibrillosae* and related taxa (Pteridophyta, Dryopteridaceae) *Ann. Bot. Fennici* **33**: 69-100.

Orchis simia Lamk. gevonden in de Voerstreek (België, prov. Limburg)

Jean CLAESSENS⁽¹⁾ en Jacques KLEYNEN⁽²⁾

Résumé. – *Orchis simia*, trouvé dans la région de Fouron (la Belgique, prov. Limbourg). Des observations récentes dans la vallée du Veurs ont abouti à la découverte d'une nouvelle station d'*Orchis simia*.

Summary. – *Orchis simia* was found in the Voerstreek (Belgium, prov. Limburg). Recent observations in this area have led to the discovery of a new site of *Orchis simia*.

Tijdens een inventarisatie van orchideeën in de Voerstreek, vonden wij begin juni 1996 in de deelgemeente St. Pieters-Voeren, IFBL E7.58.34 een exemplaar van *Orchis simia* (fig. 1). Deze soort bereikt hier de noordgrens van haar areaal. Er komen nog enkele verspreide populaties voor in Zuidoost-Engeland en in Zuid-Limburg (LANDWEHR 1977), waar de soort in 1972 ontdekt werd. De plant staat in een noordwest-zuidoostelijk verlopend droogdal, op een zuidwestelijk geëxponeerde helling. De groeiplaats is ongeveer 10 meter verwijderd van de bosrand.

⁽¹⁾ Moorveldsberg 33, NL - 6243 AW Geulle, Nederland.

⁽²⁾ Pr. Constantijnlaan 6, NL - 6241 GH Bunde, Nederland.

Fig. 1. – *Orchis simia* in een kalkgrasland te Sint-Pieters-Voeren, juni 1996.

De standplaats is gelegen in een door runderen begraasde weide, waarvan het onderste, vrijwel vlakke deel de flora van verrijkte graslanden vertoont. Het sterk hellende deel wordt gekenmerkt door een verarmde kalkgrasland-flora, waarin zich ook nog een aantal exemplaren van *Orchis purpurea* bevinden. In de onmiddellijke omgeving van *Orchis simia* groeien o.a. *Primula veris*, *Centaurea scabiosa*, *Ranunculus acris*, *Rosa rubiginosa*, *Crepis capillaris*, *Veronica chamaedrys*, *Viola reichenbachiana*, *Origanum vulgare*, *Clematis vitalba*, *Taraxacum officinale*, *Crataegus monogyna*, *Fragaria vesca*, *Trifolium hybridum*, *Trifolium dubium* en zaailingen van *Fagus sylvaticum*.

In het verleden is in het nabije bosgedeelte *Neottia nidus-avis* gevonden (Palmans mond.med.), hetgeen de botanische waarde van dit gebied onderstreept. Niet ver van deze plek verwijderd vonden wij in 1994 één exemplaar van deze soort terug.

Orchis simia heeft vermoedelijk al meerdere jaren op deze plek gestaan, maar is waarschijnlijk, door zijn voorkomen midden op de helling, over het hoofd gezien.

Een interessante vraag is, waar het zaad van deze plant vandaan kwam. *Orchis simia* is vroeger ook op de Pietersberg gevonden, maar de laatste waarneming dateert van 1958 (KREUTZ 1987). In het zuiden van België, hemelsbreed \pm 50 km. verwijderd, bevinden zich ook groeiplaatsen van deze voor België zeldzame orchidee (VAN ROMPAEY & DELVOSALLE 1972). De drie dichtstbijzijnde populaties bevinden zich in Nederlands Limburg. De eerste populatie werd in 1972 ontdekt (WILLEMS 1974) en bestond aanvankelijk uit één plant, maar breidde zich later uit tot een achttal planten. In 1992 werd op hemelsbreed slechts 8 km. afstand een

tweede populatie met 2 bloeiende en 3 steriele exemplaren gevonden (KREUTZ 1992). De derde populatie bevindt zich in de orchideeëntuin in het Gerendal. Deze planten zijn aangeplant (DIEMONT 1969). Volgens WILLEMS (1982) is de eerste populatie waarschijnlijk ontstaan uit zaad, afkomstig van de planten van het Gerendal. Alhoewel er, wat de tweede populatie betreft, twijfels bestaan over een natuurlijke vestiging, is dit op deze plek heel goed mogelijk. De explosieve uitbreiding van *Ophrys apifera*, bewijst de grote potentie van deze lokatie.

Het exemplaar van *Orchis simia* in de Voerstreek is op zijn beurt slechts 4,5 km. verwijderd van deze tweede vindplaats in Nederlands Limburg. Ons lijkt een vestiging vanuit de orchideeëntuin in het Gerendal (op \pm 13 km van de vindplaats in de Voerstreek) de meest logische hypothese, alhoewel andere potentiële zaadbronnen niet uit te sluiten zijn, gezien het vermogen van orchideeënzaden om zich over grote afstanden te kunnen verplaatsen.

Aceras antropophorum, die eveneens in Nederlands Limburg en Zuid-Engeland zijn noordgrens bereikt, is in het verleden ook in de Voerstreek gevonden (LETEN 1989, BERTEN 1993). De Voerstreek vormt de overgang van de Atlantische naar de Midden-Europese floraprovincie (BATS 1992) en biedt daardoor soorten, die normaal veel zuidelijker voorkomen, de kans om zich te vestigen (PALMANS 1984). Ook in dit licht bezien is de vondst van *Orchis simia* te verklaren.

Literatuur

- BATS H. (1992) – Het Voerense landschap. *Monumenten en Landschappen* **11**(5): 14-34.
- BERTEN R. (1993) – Limburgse Plantenatlas. Likona / Lisec
- DIEMONT W. H. (1969) – Zehn Jahre Freilandkultur einiger einheimischer Orchideen in 'Gerendal'. Niederlande, Limburg. *Vegetatio* **23**: 330-374.
- KREUTZ C. (1987) – De verspreiding van de inheemse orchideeën in Nederland.
- KREUTZ C. (1992) – Uitzetten en herintroductie van orchideeën in Zuid-Limburg. *Natuurhist. Maandblad* **81**: 215-217.
- LETEN M. (1989) – Distribution dynamics of orchid species in Belgium: past and present distribution of thirteen species. *Mem. Soc. Roy. Bot. Belg.* **11**: 133-155.
- LANDWEHR J. (1977) – Wilde Orchideeën van Europa, deel 2. Natuurmonumenten, 's Graveland.
- PALMANS R. (1984) – De voerstreek, leven langs grenzen. *Natuurreservaten* **6** (4): 97-102.
- VAN ROMPAEY E. & DELVOSALLE L. (1972) – Atlas van de Belgische en Luxemburgse Flora. Nat. Plantentuin van België, Brussel.
- WILLEMS J.H. (1982b) – Establishment and development of a population of *Orchis simia* Lamk. in the Netherlands, 1972 to 1981. *New Phytol.* **91**: 757-765.
- WILLEMS J.H., & VAN HAPEREN A.M.M. (1974) – Een recente vondst van *Orchis simia* Lamk. in Zuid-Limburg. *Gorteria* **7**: 6-13.